

Mikä-mikä-menneisyys -tutkijatyöpaja

Kenelle: 5.–6.lk

Oppiaineet: historia

Kesto: 60–90 min

Yleistä työpaja ja ennakkovalmistelut:

Mikä-mikä-menneisyys -tutkijatyöpaja on omatoiminen **opettajan ohjaama** työpaja Lapin maakuntamuseossa. Tutkimusosion oppilaat suorittavat Arktikumien luokkahuoneessa. Museon tehtävään historiallisen tiedon välittäjänä perehdytään Lapin maakuntamuseon perusnäyttelysalissa.

Arktikumien **luokkahuone** ja siellä oleva **peda-kaappi** on **varattava ennen** tulevaa vierailua Arktikumien asiakaspalvelusta (p. 016-322 3260). Opettajan tulee **tutustua työpajan sisältöön, peda-kaapin aineistoon** ja museon **perusnäyttelyyn ennen** varsinaista museovierailua. Varmista asiakaspalvelusta, että luokkahuone on vapaana tutustumiskäynnilläsi.

Opettajan ennakkovierailu sekä varsinainen museovierailu ovat maksuttomia Rovaniemen alueen kouluille ja päiväkodeille.

Työpajan sisältö ja tavoitteet:

Työpaja johdattaa oppilaat esihistorian ja historian tutkimiseen. Työpajassa perehdytään arkeologin ja historiantutkijan työhön. Oppilaat tutustuvat erilaisiin lähteisiin ja historiallisen tiedon tuottamiseen. Työpajan valokuva- ja esineaineisto sekä kirjalliset lähteet liittyvät Lapin ja Rovaniemen historiaan. Näitä lähteitä tutkimalla ja tulkitsemalla, oppilaat pohtivat niiden herättämiä kysymyksiä. Oppilaat pääsevät tutustumaan myös museon tehtävään historiallisen tiedon välittäjänä.

Tutkija-työpajan tutkimusosio luokkahuoneessa on ryhmätyömuotoinen. Oppilaat oppivat itsenäisen tutkimisen lisäksi keskustelemaan ja vertailemaan tulkintojaan. Näyttelysalissa keskitytään havainnointiin ja herätellään oppilaissa ajatuksia museosta, lähistoriasta ja siitä mitä meidän ajastamme jää jäljelle.

Historian opetus alkaa 5.luokalla. Perusopetuksen vuosiluokkien 5 ja 6 historianopetuksen tehtävänä on perehdyttää oppilas historiallisen tiedon luonteeseen, sen hankkimiseen ja peruskäsitteisiin sekä omiin juuriinsa.

Ohjeet työpajaan:

1. Ennen museovierailua kerrataan, miten museossa käyttäydytään. Ilmoita saapumisestanne museoon Arktikumien asiakaspalvelutiskillä. Jättäkää päällysvaatteenne ja reppunne naulakoon tai lukittuihin kaappeihin.
2. Siirtykää oppilaiden kanssa Arktikumien luokkahuoneeseen, jossa työpajan tutkimusosio suoritetaan. Arktikumien asiakaspalvelutiskiltä tullaan avaamaan teille ovi luokkahuoneeseen ja heiltä saat avaimen luokkahuoneen peda-kaappiin. Peda-kaapista löydät työpajaan kuuluvan pedagogisen aineiston. Listan työpajaan kuuluvasta pedagogisesta aineistosta löydät edempää.

Peda-kaapista löydät myös opettajan kansion, jossa on johdantotekstit, näyttelykartta sekä vastaukset tutkimuspisteiden tehtäviin.

3. Työpajan aluksi opettaja johdattelee oppilaat arkeologiaan ja historiantutkimiseen sekä selvittää yleisempiä käsitteitä oppilaille. Opettajan johdantoteksti löytyy edempää. Voit kertoa asiat johdantotekstin pohjalta myös omin sanoin. Jos luokkasi on jo opiskellut historiaa, voit käydä johdantotekstin asiat kysellen.
4. Opettajan johdannon jälkeen oppilaat jakautuvat neljään ryhmään. Ryhmäjaon voi suorittaa valmiiksi koululla. Jaa pedagoginen aineisto neljään eri tutkimuspisteeseen luokkahuoneessa. Jokainen ryhmä tutkii ja tulkitsee vuorollaan erilaisia lähteitä ja tekee niihin liittyvät tehtävät. Yhden tutkimuspisteen tekemiseen kuluu luokasta riippuen 10–15 minuuttia. Sovi oppilaitten kanssa tutkimuspisteiden kiertosuunta.

Paperia ja kyniä tehtävien tekemiseen löytyy kaapista. Ryhmä laatii yhdessä tehtävän vastauksen tai piirroksen. Vastauspaperi otetaan mukaan, kun siirrytään tutkimuspisteeltä toiselle.

5. Tehtävien tekemisen jälkeen, ne käydään yhdessä läpi siten, että viimeinen ryhmä tietyllä pisteellä esittelee tehtävänannon sekä ryhmänsä pohdinnat ja tulokset. Muut ryhmät saavat täydentää vastauksia tarvittaessa.
6. Kun jokaisen tutkimuspisteen vastaukset on käyty läpi, palauta pedagoginen aineisto peda-kaappiin. Tarkista, että peda-kaappi jää hyvään järjestykseen. Lukitse peda-kaappi, sammuta luokkahuoneen valot ja paina ovi lukkoon. Siirtykää tämän jälkeen Lapin maakuntamuseon perusnäyttelyn Perä-Pohjola-osastolle. Näyttelyn kartta löytyy edempää.

Näyttelysalivierailu täydentää tutkimusosiota, mutta se ei ole välttämätön esimerkiksi rajallisen ajan takia.

7. Astuttuanne museon näyttelysaliin, kerro oppilaille museon kokoelmista ja näyttelystä. Siirtykää sen jälkeen Kivikauden kesä-asetelmalle, jossa tarkastellaan tulkintaa siitä, millai-

nen kivikautinen asuinpaikka voisi olla. Asetelman vieressä on myös esinevitriini, jossa on esihistoriallisia saviruukun palasia.

Tämän jälkeen mennään Savukosken huoltoaseman baari-asetelmalle, jossa puolestaan käydään keskustellen läpi lähihistorian tutkimiseen liittyviä seikkoja.

Molempien asetelmien paikat on merkitty näyttelyn pohjakarttaan. Museoon ja asetelmiin liittyvät tekstit löydät myös edempää. Tekstien asiat voit kertoa myös omin sanoin.

8. Palauta peda-kaapin avain Arktikumien palvelutiskille museovierailun jälkeen.

Mukavaa matkaa menneisyyteen!

Tutkimuspisteiden pedagoginen aineisto

1. PUUSTA PITKÄLLE:

Kaksi mäntykiekkoa, kaksi suurennuslasia telineellä ja kaksi puikkoa

2. TIEDONMURUSIA:

Saviastian palaset ja kivinen tuuran kappale

3. VALAISEVA VALOKUVA:

Valokuvat 1–7

4. UPPOAVA LAUTTA:

*Viisi tutkittavaa paperia, joihin on koottu kolme tekstiä:
päiväkirjamerkintä, muistelu, sanomalehtiutinen*

Jokaisesta tutkimuspisteestä on esittelyteksti ja siihen liittyvä tehtävä sekä metallinen tuki, johon tekstin voi laittaa.

Peda-kaapissa on myös kyniä ja papereita.

Opettajan johdantoteksti luokkahuoneessa

Voit kertoa asian myös omin sanoin.

Historia pyrkii kuvaamaan menneisyyden vaiheita ja tapahtumia. Historiantutkijat ja arkeologit eli muinaistutkijat tulkitsevat erilaisia esineellisiä tai kirjallisia aineistoja. He pyrkivät vastaamaan kysymyksiin mitä, milloin, miten ja miksi jotain on tapahtunut. Historialla pyritään ymmärtämään ihmisyyttä sekä olosuhteita, joissa ihmiset ovat eläneet eri aikoina.

Arkeologian tutkimuksessa pääasiallisesti painotutaan tutkimaan ihmisen menneisyyttä ajalta, jolloin ei ole jäänyt kirjoitettua materiaalia. Tällaista aikaa kutsutaan esihistoriaksi. Arkeologit tarkastelevat niitä jälkiä, joita ihmisen toiminnasta on jäänyt maahan tai vesistöihin monia tuhansia vuosia sitten.

Historiantutkimus puolestaan tutkii ihmisen menneisyyttä ajalta, jolloin kirjoitettua tai muuten tallennettua materiaalia on jäänyt jäljelle. Historiantutkimuksessa voidaan käyttää myös esineellisen jäämistön sisältämää tietoa.

Arkeologiassa ja historiassa on monenlaisia tutkimussuuntauksia. Esimerkiksi meriarkeologit voivat tutkia laivanhylkyjä tai egyptologi ratkoa muumioiden jäämistön merkitystä. Historian tutkimuksessa voidaan perehtyä yksistään esimerkiksi lapsen- tai perheenhistoriaan tai vaikkapa uskomusten historiaan. Kummankin tieteenalan tutkimuksissa erilaiset esinelöydöt tai kirjalliset tietolähteet pyritään ajoittamaan mahdollisimman tarkasti. Lisäksi arkeologit ja historiantutkijat ottavat huomioon erilaisia seikkoja lähteitä tulkitessaan.

Pääsette nyt astumaan arkeologin ja historiantutkijan saappaisiin. Pääsette perehtymään heidän työhönsä eli tutkimaan ja pohtimaan eri tietolähteiden merkitystä.

Tutkimuspisteiden tehtävät:

1. PUUSTA PITKÄLLE

Useimmat luulevat arkeologin työn olevan vain maan kaivamista ja vanhojen esineiden etsimistä. Harva tulee kuitenkaan ajatelleeksi, että arkeologit kartoittavat myös uusia löytöpaikkoja ja maastoja sekä käsittelevät löytöjä. Löydöt ja löytöpaikat pyritään ajoittamaan mahdollisimman tarkasti. Arkeologialla on omia ajoitusmenetelmiä ja luonnontieteistä lainattuja menetelmiä. Yksi ajoitusmenetelmä on puun **iän määrittäminen sen vuosirenkaiden perusteella** eli puunlustoajoitus.

Puu kasvattaa joka vuosi uuden luston ja ne kasvavat eri paksuisiksi sen mukaan, millaiset ilmastolliset olosuhteet ovat vallinneet. Muutokset kasvuympäristössä tallentuvat puun muistiin eli lustoihin. Ajan myötä suomalaiset ovat saaneet laadittua esimerkiksi soista ja vesistöistä löydettyjen vanhojen Lapin mäntyjen vuosirenkaista aikajanan melkein 8 000 vuotta taaksepäin. Puunlustoajoitusta on käytetty muun muassa hirsirakennusten pohjien, laivanhylkyjen sekä isojen puuesineiden ajoittamiseen.

Tutkikaa mäntykiekkoihin merkittyjä kohtia 1. ja 2. Kiekot ovat samasta puusta, mutta toisessa ei näy kohtaa 2. Käsitelkää suurennuslaseja varovasti.

Männyn lustoissa voi näkyä esimerkiksi tulvien, hyönteistuhojen, saasteiden ja maaperän lannoitusten merkkejä eri vuosina. Mitä on kohdissa 1. ja 2. tapahtunut?

Laskekaa suurennuslasia apuna käyttäen, kuinka monta vuotta mänty on kasvanut ennen 1. tapausta. Aloittakaa vuosirenkaiden laskeminen puukiekon keskeltä. Käyttäkää apuna metallipuikkoa. Varokaa naarmuttamasta puukiekkojen pintaa.

2. TIEDONMURUSIA

Muinaisia esineitä ja rakennelmia on vaikea löytää. Ne ovat yleensä joutuneet maahan sattumanvaraisesti tai ne ovat useasti hautautuneet paksujen turvekerrosten alle metsissä. Lisäksi löytämistä vaikeuttaa se, että luonnonmateriaaleista tehdyt esineet ja niiden kappaleet ovat voineet muuttaa väriään ja muotoaan. Siksi niitä on vaikea havaita ja tunnistaa. Tuhansia vuosia maassa olleet esineet ovat voineet myös haurastua tai osaksi maatua. Yleensä löytöjä havaitaan rakennustöiden ja pelon kyntämisen yhteydessä.

Yleisimpiä asuinpaikkojen löytöjä ovat kiviesineiden työstön jäänteet sekä eläinten palaneet luusirut. Joskus asuinpaikoilta saattaa löytyä saviastioiden ja kiviesineiden kappaleita. Näistä kappaleista arkeologit hahmottavat ja mittaavat esineen alkuperäistä kokoa, muotoa, koristelua, materiaalia sekä käytönjälkiä.

Edessänne on kampakeraamisen saviastian palasia sekä kivikautisen esineen kappale. Käsitelkää hauraita palasia varoen, jotta ne pysyisivät ehjinä.

Sovitelkaa saviastian palasia yhteen. Piirtäkää paperille saviastian alkuperäinen muoto, koko ja koristelu.

Mihin tarkoitukseen astiaa on voitu käyttää?

Tutkikaa kiviesineen kappaletta. Kiviesineen kappale on osa niin sanotusta tuurasta. Tuurilla on hakattu jäähän reikiä. Piirtäkää paperille kokonainen tuura sen alkuperäisessä koossa ja muodossa.

3. VALAISEVA VALOKUVA

Historiantutkimuksessa valokuvaa voidaan tarkastella monella tavalla. Valokuva voi täydentää esimerkiksi vanhaa sanomalehden uutista tai sitä voidaan tutkia yksittäisenä otoksena. Suomessa valokuvia on otettu noin 1850-luvulta lähtien, joten niiden avulla voidaan palata korkeintaan 160 vuoden takaiseen menneisyyteen.

Valokuva on oivallinen tutkimuksenkohde, mutta sen tulkitseminen ei ole helppoa. Tutkijoiden pitää muistaa, että valokuvaaja on rajannut kuvan niin, että jotain jää aina kuvan ulkopuolelle. Kaikkea menneisyydestä ei ole siten tallentunut valokuvaan. Toiseksi historiantutkija saattaa vahingossa tulkita valokuvaa väärin. Me teemme päätelmiä asioista yleensäkin omien tietojemme ja kokemusiemme perusteella.

Edessänne on erilaisia valokuvia. Nämä valokuvat ovat muutamia esimerkkejä siitä, miten historiantutkijat voivat hyödyntää valokuvia tutkimuksissaan. Lisäksi ne kertovat lisää siitä, mitä asioita historiantutkijoiden tulee ottaa huomioon valokuvia tutkiessaan.

Tarkastelkaa valokuvia 1., 2. ja 3.

Mitä erikoista valokuvissa on?

Miksi valokuvaaja on halunnut tehdä tällaisia kuvia?

Vertailkaa kuvapareja 4. ja 5. sekä kuvapareja 6. ja 7.

Valokuvissa 4. ja 5. on Rovaniemen Valtakatu 1920-luvulla ja vuonna 2010.

Valokuvissa 6. ja 7. näkyy Kemijoki uimarannan puolelta kaupunkiin päin 1920-luvulla ja vuonna 2010.

Mitä voitte historiantutkijoina kertoa siitä, miten paikka on muuttunut noin sadassa vuodessa?

4. UPPOAVA LAUTTA

Historiantutkija on kuin salapoliisi, joka yhdistelee johtolankoja. Koko ajan on hänen huomioitava tietolähteiden ristiriitaiset tiedot ja tietojen aukot. Hänen on myös jatkuvasti pohdittava, kuinka luotettava ja kattava jokin kirjoitus, haastattelu, kartta, esine tai valokuva on valaisemaan tapahtumaa. Esimerkiksi kirjeenvaihdossa ei välttämättä kerrota aina kaikkea, sillä on ollut vaarana, että joku sivullinen lukee kirjeet. Tapahtumasta on saatettu kokonaan vaieta tai siitä on kirjoitettu salaperäisesti kiertoilmauksin.

Historiantutkija muodostaa erilaisten lähteiden perusteella mahdollisimman todennukaisen kuvauksen siitä, mitä menneisyydessä on tapahtunut. Historia siis syntyy yhdistämällä tietolähteitä, jotka on tarkasti tutkittu ja valikoitu.

Historiantutkijan kirjoittamat historiankertomukset eivät ole ikuisia, vaan ne saattavat ajan myötä muuttua. Uusia tietolähteitä saattaa paljastua tai löytyä, jotka asettavat jo kootun tiedon kyseenalaiseksi. Silloin historiankirjoitusta yleensä muutetaan.

Edessänne on kolme tekstiä koottuna samalle paperille. Ne kertovat lauttaonnettomuudesta Rovaniemellä vuonna 1946. Tutustukaa teksteihin.

Mitä eroja tekstien kertomassa tapahtumassa on?

Mikä teksteistä on teistä luotettavin? Miksi?

Opettajan johdantoteksti näyttelysalissa

Voit kertoa asian myös omin sanoin.

Tämä museo asettaa näytteille esineitä, kasveja, eläimiä, kirjallista materiaalia ja valokuvia. Museot eivät tallenna kokoelmiinsa kaikkea mahdollista aineistoa. Tämänkin museon kokoelmat on rajattu kertomaan Lapin luonnosta ja ihmisen elämästä Lapissa eri aikoina. Museon kokoelmista suurin osa on varastossa. Näyttelyitä rakentaessa tehdään valintoja, mitä esineitä laitetaan esille ja mitä ilmiöitä pyritään esittelemään.

Museon näyttelyssä on esillä sekä tyypillisiä että ainutlaatuisia esineitä. Museon esineistöllä pyritään tuomaan historia melkein käsin kosketeltavaksi ja herättämään katsojassa mielikuvia menneisyydestä sekä nykyisyydestä. Näyttelyt perustuvat historiantutkimukseen. Niissä on hyödynnetty maailmanhistorian lisäksi sekä paikallista että yhden ihmisen historiaa. Hyvän tutkimuslaitoksen mukaisesti näyttelyn tiedot tukeutuvat uusimpiin ja luotettavimpiin lähteisiin. Näyttelyitä siis uudistetaan myös uuden tiedon myötä ja näyttelyssä asiat esitetään mahdollisimman todenmukaisesti.

1. Perä-Pohjola osaston Kivikauden kesä-asetelma ja esinevitriini, jossa saviastian palasia

Voit kertoa asian myös omin sanoin.

Esihistorian kokoaminen on kuin palapelin kokoamista. Tuhansien vuosien takaisen historian hahmottamisessa on lähdetty liikkeelle aluksi hyvin pienistä esinelöydöistä, kuten saviastiaa tutkiessanne huomasitte. Täällä vitriinissä te näette eräältä löytöpaikalta poimittuja aitoja keramiikka-astianpalasia. Kun löytöpaikkoja ja niistä kerättyjä ihmiselämän merkkejä on tallennettu uskottava määrä, ovat arkeologit tehneet tulkintoja näistä esineellisistä ja rakenteellisista vihjeistä.

Arkeologisen tutkimuksen tuottaman tiedon perusteella on oletettu, että kivikautinen asuinpaikka on voinut näyttää kesällä tältä. Kirjallisen tiedon puuttuessa, arkeologit ovat voineet vain olettaa, että esimerkiksi nämä kaksi hieman erilailla muotoiltua kiveä ovat toimineet kirveinä, ja että ne ovat käytännöllisyyden takia vartettu eri tavoin (asetelmassa etualalla sekä kodan oviaukossa kuokan näköinen kirves). Kirveiden alkuperäiset varret eivät ole säilyneet meidän päiviimme asti. Suomalaisia löytöjä on luonnollisesti vertailtu ulkomailla löydettyihin vastaavanlaisiin löytöihin.

Mitä luulette, onko kaikille kivikauden esineille pystytty sanomaan tarkkaa käyttötarkoitusta? Miksi?

Kaikille kivikautisille esineille ei ole pystytty sanomaan sataprosenttisen varmaa käyttötarkoitusta. Esinejäljennösten kokeilun myötä arkeologit pyrkivät löytämään vastauksia siihen, millaisia kokonaiset esineet ovat voineet olla ja miten niitä olisi käytetty.

2. Perä-Pohjola osaston Savukosken huoltoaseman baari-asetelma

Voit kertoa asian myös omin sanoin.

Historia ei ole aina satoja tai tuhansia vuosia vanhaa. Historiantutkija voi tutkia myös muutaman vuoden takaista aikaa. Mitä lähempänä tutkimusaihe on meidän aikaamme sitä enemmän tutkijalla voi olla käytössä erityisesti erilaisia suullisia ja kirjallisia lähteitä. Tutkimustieto voi näin olla tarkempaa ja yksityiskohtaisempaa.

Toisaalta lähihistorian esineistöä voi olla hyvin vähän säilynyt. Ihmiset muuttavat ja liikkuvat paljon eivätkä säilytä vanhoja tavaroitaan, vaan vievät ne roskiin. Eletään niin sanotussa kertakäyttökulttuurissa. Lisäksi esineitä viedään kierrätykseen ja kirpputoreille. Kirpputorien takia esineitä toki säilyy, mutta esineiden vaihtaessa omistajaa niiden tarinat häviävät matkan varrelle. Ei myöskään osata nähdä, mikä on säilyttämisen arvoista ja tyyppillisyytensä tai ainutlaatuisuutensa takia tarpeen säilyttää tuleville sukupolville.

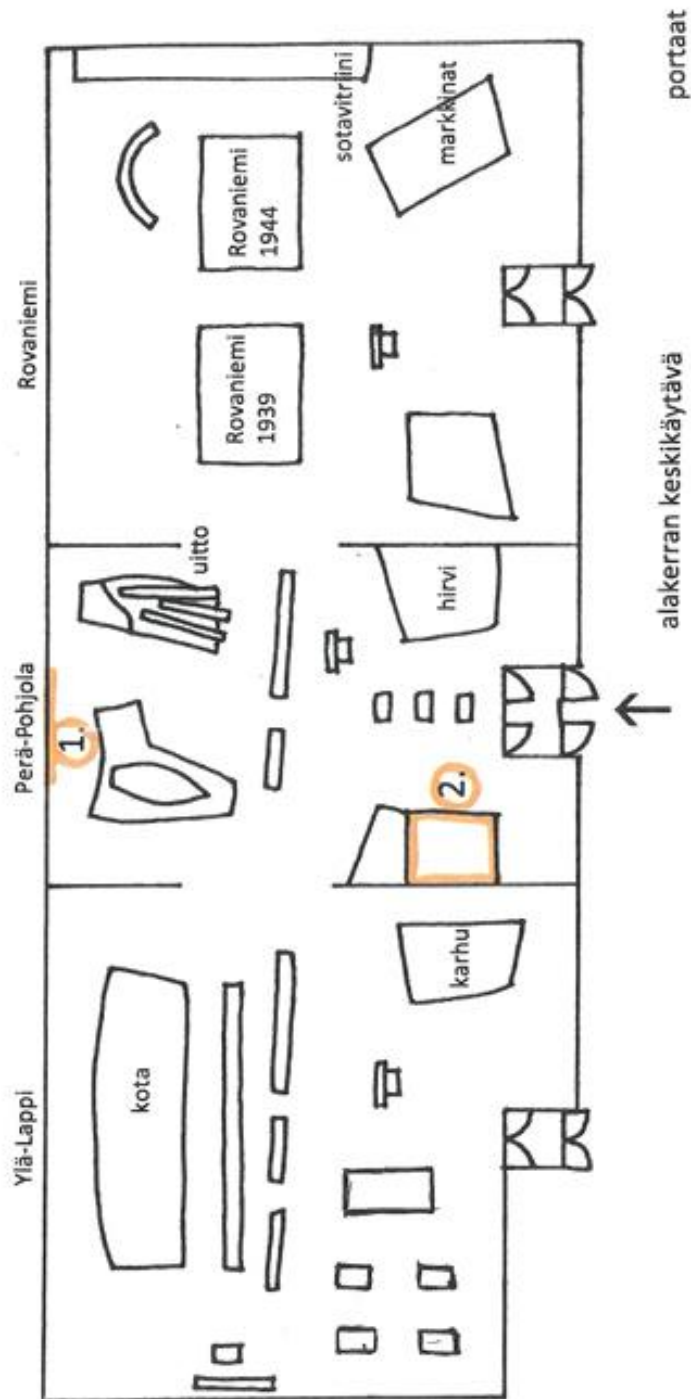
Lähihistoriaan ja sen muistelemiseen liittyy usein niin paljon erilaisia tunteita, että sen tutkiminen voi olla vaikeaa. Voimme olla sokeita lähihistorian tapahtumille, ja muille kuin omalle näkökulmalle tapahtumista.

Museon Savukosken baari kertoo meille elämästä 1970-luvulla. Siltä ajalta on saatavissa tietoa esimerkiksi suoraan tuohon aikaan Savukoskella eläneiltä ihmisiltä, valokuvista ja sanomalehdistä. Esineistöä on runsaasti monen sadan vuoden takaiseen aikaan verrattuna. Tutkijalla itsellään voi olla henkilökohtaista kokemusta tutkimastaan aiheesta. Hän on voinut vieraillla Savukosken baarissa sen ollessa vielä toiminnassa.

Löydättekö tuttuja esineitä baarista? Mitkä esineet ovat nykyään käytössä sellaisenaan? Mitkä esineet ovat muuttuneet?

Mitä meistä jää jäljelle?

Mikä-mikä-menneisyys -työpaja

1. Perä-Pohjola osaston Kivikauden kesä-asetelma ja esinevitriini, jossa saviasian palasia
2. Perä-Pohjola osaston Savukosken huoltoaseman baari-asetelma